

TWEEDE BIJDRAGE

TOT DE KENNIS DER

ICHTHYOLOGISCHE FAUNA

VAN

B A T J A N.

ZOETWATERVISSCHEN.

DOOR

P. BLEEKER.

Eene nieuwe verzameling vischsoorten van Batjan, welke ik even als de vroegere, beschreven in het 7^e deel van het Natuurkundig Tijdschrift voor Nederlandsch Indië, te danken heb aan den heer Jkhr. C. F. GOLDMANN, gouverneur der Moluksche eilanden, geeft mij weder aanleiding, iets tot de kennis der vischfauna van dat nog zoo weinig bekende eiland bij te dragen. Deze nieuwe verzameling bestaat enkel uit riviervisschen, of, beter gezegd, visschen in de riviertjes van Batjan gevangen. Meerderen dier visschen leven echter ook in zee en slechts weinigen hunner dalen niet tot in zee af. De soorten dezer verzameling zijn:

1 * *Ambassis batjanensis* Blkr.

2. * *Mesoprion fuscescens* CV.

3. * <i>Mesoprion gembra</i> CV.	11. <i>Caranx Forsteri</i> CV.
4. » <i>marginatus</i> Blkr.	12. * <i>Mugil heterocheilos</i> Blkr.
5. <i>Dules maculatus</i> CV.	13. * <i>Gobius grammepomus</i> Blkr.
6. <i>Therapon Cuvieri</i> Blkr.	14. * <i>Sicydium cijnocephalus</i> CV.
7. <i>Sillago malabarica</i> Cuv.	15. * <i>Eleotris nigra</i> QG.
8. * <i>Polynemus plebejus</i> Brouss.	16. * <i>Cossyphus diana</i> CV.
9. * <i>Scatophagus argus</i> CV.	17. * <i>Hemiramphus Buffonis</i> CV.
10. * <i>Toxotes jaculator</i> CV.	18. <i>Arothron virgatus</i> Blkr.

12 dezer soorten, de met een * gemerkte, zijn nieuw voor de kennis der fauna van Batjan. Daarvan zijn tevens nieuw voor de kennis der fauna van de Moluksche wateren: *Ambassis batjanensis* Blkr, *Mesoprion fuscescens* CV., *Polynemus plebejus* Brouss., *Mugil heterocheilos* Blkr, *Gobius grammepomus* Blkr, *Sicydium cijnocephalus* CV. en *Cossyphus diana* CV., nieuw voor mijn kabinet *Ambassis batjanensis*, *Mesoprion fuscescens* en *Mugil heterocheilos* en nieuw voor de wetenschap *Ambassis batjanensis* en *Mugil heterocheilos*.

Opmerkelijk is weder de afwezigheid in deze verzameling van Doolhofkieuwige, Karperachtige en Meervalachtige vischen.

De mij thans van Batjan bekende vischsoorten zijn de hieronder genoemde 83.

SPECIES PISCIIUM BATJANENSES HUCUSQUE COGNITAE.

1. *Apogon bandanensis* Blkr, Natuurk. Tijdschr. Ned. Ind. VI p. 95.
2. » *margaritophorus* Blkr, ib. VII p. 362.
3. *Ambassis batjanensis* Blkr, ib. IX p. 196
4. » *Dussumieri* CV., Verh. Bat. Gen. XXII Perc.
5. » *interrupta* Blkr, Nat. T. N. Ind. III p. 696.
6. *Mesoprion coeruleopunctatus* Blkr, ibid. II p. 169 = *Goga* Batjan. Hab. Kali Amasing.
7. » *fulviflamma* Blkr, ibid. II p. 169.
8. » *fuscescens* CV., ibid. IX p. 197. *Laoc bini* vel *Lawa bini* Batj.
9. » *gembra* CV. = *Mesoprion immaculatus* CV? Blkr, Verh. B. G. XXII Perc. Nat. T. N. Ind. IV p. 246 — *Laoc bini* vel *Lawa bini* Batj.

10. *Mesoprion marginatus* Blkr, Nat. T. N. Ind. III p. 554 = *Gadja kuning* Batj. — Hab. Kali Amasing.
11. *Dules maculatus* CV., *ibid.* V p. 333 = *Dewang* vel *Arimaung* Batj. Habit. Kali Amasing.
12. *Therapon Cuvieri* Blkr, *ibid.* VI p. 211. *Koera-koera-i* Batj.
13. » *servus* CV, Verh. B. Gen. XXII Perc. = *Kerong-kerong* Batj. — Habit. Batjan.
14. *Holocentrum orientale* CV. *ibid.*
15. *Sphyræna brachygnathos* Blkr, *ibid.* XXVI Sphyrænen. Nat. T. N. I. VII p. 368.
16. » *jello* CV., *ibid.* *ibid.* VII p. 369 = *Rao rao* Batj. — Hab. Kali Amasing.
17. » *langsar* Blkr, *ibid.* *ibid.* VII p. 367 = *Sagalu* Batj. Hab. Batjan.
18. » *obtusata* CV., *ibid.* *ibid.* VII p. 364.
19. *Sillago malabarica* Cuv. = *Sillago acuta* CV., Verh. B. Gen. XXII Perc. — *Loempah iwap* vel *Loempah ioep* Batj.
20. *Polynemus plebejus* Brouss., *ibid.* *Idoeng Lamak* Batj.
21. *Mulloidés flavolineatus* Blkr, Nat. T. N. Ind. III p. 697.
22. *Dactylopterus orientalis* CV., *ibid.* III p. 264.
23. *Platycephalus bataviensis* Blkr, *ibid.* IV p. 460.
24. *Pelorus obscurum* CV., *ibid.* V p. 241.
25. *Corvina Goldmanni* Blkr, *ibid.* VII p. 371 = *Rovi* Batj. Hab. Sungei Puan.
26. *Scolopsides lineatus* QG., *ibid.* V p. 73.
27. *Heterognathodon bifasciatus* Blkr, Verh. B. G. XXIII Sciaen. *Sisi demong* Batj. — Hab. Batjan.
28. *Chaetodon virescens* CV., *ibid.* XXIII Chaet. *Kalibubo* Batj. Hab. Batjan.
29. *Scatophagus argus* CV., *ibid.*
30. *Drepane punctata* CV., *ibid.*
31. *Platax vesperilio* Cuv. = *Platax Blochii* CV., *ibid.*
32. *Psettus rhombeus* CV., *ibid.* = *Baru merau* Batj. Hab. Batjan.
33. *Toxotes jaculator* CV., *ibid.*
34. *Scomber loo* CV., *ibid.* XXIV Makr.
35. *Cybium konam* Blkr, *ibid.*
36. *Chorinemus tol* CV., *ibid.* = *Lassi* Batj. Hab. Batjan.
37. *Trachinotus Baillonii* CV., *ibid.* = *Bobara lassi* Batj. — Hab. Batjan, Kali Amasing.
38. *Elacate mottah* CV., *ibid.*
39. *Trichiurus haumela* CV., *ibid.*
40. *Caranx ekala* CV., *ibid.*
41. » *Forsteri* CV., *ibid.* = *Bobara kuning* Batj. Hab. Batjan.

42. *Carangichthys typus* Blkr, Nat. T. N. Ind. III p. 760.
43. *Carangoides gallichthys* Blkr, Verh. B. Gen. XXIV Makr.
44. *Selar boöps* Blkr, *ibid.*
45. *Gazza tapeinosoma* Blkr, Nat. T. N. Ind. IV p. 260.
46. *Equula ensifera* CV., Verh. B. Gen. XXIV Makr. = *Batja* Batj. Hab. Batjan.
47. *Amphacanthus doliatus* CV., Nat. T. N. Ind. IV p. 605. *Uhiana* Batj. Hab. Batjan.
48. » *dorsalis* CV., Verh. B. Gen. XXIII Teuth.
49. *Acanthurus matoides* CV., *ibid.*
50. *Mugil heterocheilus* Blkr, Nat. T. N. Ind. IX p. 198.
51. » *melanocheir* K. v. H., *ibid.* III p. 423. *Goru* vel *Goruü* Batj. Hab. Morti.
52. *Atherina duodecimalis* CV., *ibid.* II p. 435.
53. *Gobius sphynx* CV., *ibid.* VI p. 103.
54. » *grammepomus* Blkr, *ibid.* IX p. 200.
55. *Sicydium cynocephalus* CV. *ibid.* IX p. 201. *Balkoes* v. *Balkoesa* Batj.
56. *Eleotris nigra* QG. Verh. B. Gen. XXV, Ichth. Beng. p. 105.
57. » *murialis* CV. N. T. N. Ind. III p. 276.
58. *Salarias cyanostigma* Blkr, Verh. B. Gen. XXII Blenn. Gob.
59. *Amphisile scutata* Cuv. N. T. N. Ind. II p. 245 = *Piso* Batj. Hab. Morti.
60. *Premnas biaculeatus* Blkr, *ibid.* VI p. 330.
61. *Glyphisodon batjanensis* Blkr, *ibid.* VII p. 373.
62. » *rakti* CV., Verh. B. G. XXI Kamsch. Labr. = *Gutja* Batj. Hab. Batjan.
63. » *uniocellatus* QG., Nat. T. N. Ind. IV p. 119.
64. *Cossyphus diana* CV., *ib.* VII p. 86. Variet. *maculis anali et ventrali nigris.*
65. *Julis (Halichoeres) casturi* Blkr, *ibid.* III p. 763.
66. *Callyodon waigiensis* CV.? *ibid.* II p. 256.
67. *Hemiramphus Buffonis* CV., *ibid.* III p. 711.
68. *Dussumieria Hasseltii* Blkr, *ibid.* I p. 422, Verh. B. G. XXIV Chir. etc. = *Maki tjina* Batj. Hab. Batjan.
69. *Harengula melanurus* Blkr, N. T. N. Ind. V p. 245. = *Bik hokkoa* Batj. Hab. Kali Amasing.
70. *Engraulis Brownii* CV.; Verh. B. Gen. XXIV Har. = *Gnafti* Batj. Hab. Kali Amasing.
71. » *encrasicholoïdes* Blkr, *ibid.*, Nat. T. N. Ind. III p. 173.
72. » *Grayi* Blkr, *ibid.*, *ibid.* II p. 492.
73. *Chatoessus nasus* CV., Nat. T. N. Ind. II p. 223.
74. *Rhombus pantherinus* Rüpp. = *Rhombus sumatranus* Blkr, *ibid.*, I p. 409, VIII p. 173.

75. *Plagusia marmorata* Blkr. ib. 1 p. 411, Verh. B. G. XXIV Pleur.
 76. *Balistes viridescens* Lac., Nat. T. N. Ind. VII p. 374.
 77. *Monacanthus trichurus* Blkr, ibid. IV p. 125.
 78. *Triacanthus brachysoma* Blkr, ibid. IV p. 123. Verh. Bat. Gen. XXIV
Balist.
 79. *Arothron laterna* Blkr = *Tetraödon laterna* Richds., Nat. T. N. Ind.
III p. 299.
 80. • *virgatus* Blkr. = *Tetraödon virgatus* Richds., ibid. III p. 299.
Koetjoe-koetjoe Batj.
 81. *Solenognathus Blochii* Blkr, Verh. B. G. XXV Trosk. Vissch.
 82. *Pegasus draconis* L., ibid.
 83. *Hemisicyllium malayanum* MH. N. T. N. Ind. VII p. 377.
-

DESCRIPTIONES SPECIERUM DIAGNOSTICAE.

PERCOÏDEI.

Ambassis batjanensis Blkr.

Ambass. corpore oblongo compresso, altitudine $3\frac{1}{2}$ ad $3\frac{3}{5}$ in ejus longitudine, latitudine $2\frac{1}{2}$ circiter in ejus altitudine; capite $4\frac{1}{4}$ ad $4\frac{1}{2}$ in longitudine corporis, vix longiore quam alto; linea rostro-frontali supra oculos concava; oculis diametro $2\frac{1}{4}$ ad $2\frac{3}{5}$ in longitudine capitis; orbita inferne non denticulata superne postice spinula postrorsum spectante; rostro oculo minus duplo brevior; dentibus sub-orbitalibus bene conspicuis; maxilla superiore maxilla inferiore brevior sub oculi dimidio anteriore desinente, 2 in longitudine capitis; dentibus parvis, maxillis serie externa seriebus internis multo majoribus, vomerinis in vittam \wedge formem, palatinis utroque latere in vittam gracilem, lingualibus linea linguae media in vittam longitudinalem gracilem dispositis; praeoperculo subrectangulo, margine posteriore toto fere edentulo, angulo et margine inferiore toto denticulatis, denticulis angulo denticulis ceteris majoribus, crista intramarginali inferne tantum denticulata angulo spina armata; suboperculo edentulo; interoperculo margine glabro angulo spinula armata; squamis cycloïdeis, frontem inter et spinam dorsalem 1^m 17 p. m., lateribus 28 p. m. in serie longitudinali, 9 vel 10 in serie transversali, quarum 2 supra lineam lateralem; linea laterali singulis squamis tubulo simplice notata, non interrupta, sub dorsali spinosa valde curvata curvatura non angulata; pinnis dorsalibus basi unitis, spinosa radiosa multo altiore, spina procumbente acuta subcutanea, spinis erectis mediocribus 2^a ceteris longiore 5 circiter in longitudine corporis, spina 1^a spina 7^a brevior; dorsali radiosa angulata paulo emarginata spina radio 1° vix brevior; pectoralibus acute rotundatis $4\frac{1}{2}$ ad $4\frac{3}{4}$, ventralibus acutis $6\frac{1}{2}$ ad 7 fere, caudali profunde incisa lobis acutis $3\frac{1}{2}$ ad $3\frac{3}{5}$ in longitudine corporis; anali angulata leviter emarginata, spinis mediocribus spina 3^a 2^a longior radio 1° non brevior $6\frac{2}{3}$ ad $6\frac{2}{5}$ in longitudine corporis, spina 1^a brevissima; corpore flavescente-hyalino; fascia cephalo-caudali diffusa argentea stria coerulea percursa; pinnis flavescente-hyalinis, dorsali spinam 2^m inter et 3^m nigricante; caudali basi plus minusve violascente.

B. 6. D. 1 proc. + 7—1/9 vel 7—1/10. P. 2/11. V. 1/5. A. 3/9 vel 3/10. C. 1/15/1 et lat. brev.

Habit. Batjan, aq. dnle.

Longitudo 2 speciminum 73''' et 79'''.

Aann. Deze soort is na verwant aan *Ambassis wrotaenia*

Blkr. Deze heeft echter den kop en de oogten betrekkelijk grooter, den snuit korter, het profiel minder hol, de bovenkaak korter, de tanden der buitenste reijen in de kaken kleiner, de nekschubben veel grooter (slechts 7 of 8 in eene overlangsche rei tusschen voorhoofd en 1^a rugdoorn), de zijlijn onder de 2^e rugvin met een' hoek dalende, enz.

Mesoprion fuscescens CV. Poiss. VI p. 405.

Mesopr. corpore oblongo compresso, altitudine $3\frac{1}{2}$ circiter in ejus longitudine, latitudine 2 et paulo in ejus altitudine; capite acuto $3\frac{1}{2}$ circiter in longitudine corporis; altitudine capitis $1\frac{1}{2}$ ad $1\frac{3}{4}$ in ejus longitudine; oculis diametro $4\frac{1}{4}$ circiter in longitudine capitis; linea rostro-dorsali capite declivi rectiuscula, nucha concaviuscula; osse suborbitali sub oculo oculi diametro multo humiliore; rostro valde acuto oculo longiore; maxillis subaequalibus, superiore sub dimidio oculi anteriore desinente $2\frac{3}{4}$ fere in longitudine capitis; dentibus maxilla superiore serie externa conicis antice caninis 6 mediocribus; maxilla inferiore dentibus serie externa conicis lateralibus aliquot subcaninoideis anticis majoribus; praeoperculo postice et inferne denticulato dentibus angulo rotundato dentibus ceteris majoribus, margine posteriore incisura mediocri aperta; operculo spinis 2 planis parum conspicuis; dorso medio quam antice altiore; squamis lateribus 50 p. m. in serie longitudinali; pinna dorsali parte spinosa parte radiosa humiliore, spina 1^a spinis ceteris brevior, spina 5^a spinis ceteris longior corpore triplo fere humiliore; parte radiosa obtusa rotundata radiis longissimis corpore vix plus duplo humilioribus; pinnis pectoralibus acutis et ventralibus acutis radio 1° producto 5 circiter, caudali extensa leviter emarginata lobis obtusis inferiore rotundata superiore angulata $4\frac{1}{2}$ circiter in longitudine corporis; anali spina media spina 3^a vix longior, parte radiosa subsemicirculariter rotundata corpore minus duplo humiliore; colore corpore superne olivascente inferne margaritaceo; squamis dorso, lateribus capiteque singulis basi macula oblonga transversa fuscescente-olivacea; macula laterali magna rotunda nigra sub medio dorsalis radiosae maxima parte sub linea laterali sita; pinnis dorsali spinosa maxima parte nigricante-fusca basi flavescente-aurantiaca; pinna dorsali radiosa pinnisque ceteris flavescente-aurantiacis, dorsali radiosa media altitudine, anali radiosa dimidio anteriore et caudali postice violacea; ventralibus antice fuscescentibus; pectoralibus basi macula fuscescente.

B. 7. D. 10/13 vel 10/14. P. 2/15. V. 1/5. A. 3/8 vel 3/9. C. 1/15/1 et lat. brev.

Syn. *Mesoprion brunâtre* CV. Poiss. VI p. 405.

Habit. Batjan, in fluviis.

Longitudo speciminis unici 211'''.

Aanm. Deze *Mesoprion* is van de in mijn bezit zijnde soorten het naaste verwant aan *Mesoprion monostigma*. Zij verschilt

er echter nog aanmerkelijk van door slanker ligchaam, spitseren en lageren kop, hoogere en meer cirkelvormig afgeronde straalachtige rugvin en aarsvin, de afwezigheid van schuinsche bandjes over de rugschubben, de vlekteekening der schubben, verschillende plaatsing der groote zwarte zijvlek, het bijkans geheel zwarte der doornachtige rugvin, enz.

De soort was tot nog toe slechts van Celebes bekend, waar QUOIJ en GAIMARD haar ontdekten.

MUGILOIDEI.

Mugil heterocheilos Blkr.

Mug. corpore elongato compresso, altitudine 5 circiter in ejus longitudine; capite obtusiusculo 5 fere in longitudine corporis; altitudine capitis $1\frac{1}{3}$ circiter, latitudine $1\frac{1}{2}$ ad $1\frac{2}{3}$ in ejus longitudine; oculis diametro 3 circiter in longitudine capitis, $1\frac{1}{2}$ circiter in capitis parte postoculari, $1\frac{1}{2}$ ad $1\frac{1}{4}$ distantibus; membrana palpebrali iridem vix tegente; linea rostro-dorsali vertice et fronte declivi convexiuscula; rostro obtusiusculo non ante os prominente cum labio superiore oculo brevior; naribus oblongis posterioribus anterioribus multo majoribus; osse suborbitali parum emarginato margine posteriore truncato dentibus conspicuis serrato; osse maxillari superiore ore clauso parum conspicuo angulum suborbitalem superante; labio superiore maxime carnoso latissimo inferne subpapillato-rugoso papillis humillimis obtusissimis simplicibus vix conspicuis; maxillis denticulis conspicuis nullis; maxilla superiore deorsum valde protractili; maxilla inferiore tuberculo symphyseali quadrato-bicorni; labio inferiore symphysis emarginato gracili papillis vel fimbriis nullis; linea rostro-inframaxillari vix concava; foramine praeomerino nullo; dentibus palatinis minimis utroque latere in thurman ovali-oblongam postice in palato sitam dispositis; lingua thurmis denticulorum minimorum parvis; praeoperculo marginem posteriorem versus fossis pluribus, margine posteriore obliquo, angulo rotundato; squamis lateribus 40 p. m. in serie longitudinali, singulis parte basali striis 5 ad 8; squamis axillaribus elongatis; pinnis dorsalibus minus dimidia longitudine pectoralium a se invicem remotis, corpore multo humilioribus, spinosa radiosa paulo humiliore spinis mediocribus 1^a ceteris longiore 2^a paulo crassiore; dorsali radiosa dimidio basali squamosa acuta emarginata; pectoralibus acutis capite vix brevioribus; ventralibus angulatis acutiusculis longitudine $1\frac{1}{3}$ circiter in longitudine pectoralium; anali longe ante dorsalem radiosam incipiente, dimidio basali squamosa, dorsali radiosa altiore, acuta, emarginata, paulo altiore quam basi longa; caudali subsemilunariter emarginata lobis acutis 4 ad $4\frac{1}{2}$ in longitudine corporis; colore corpore superne viridi inferne argenteo; pinnis flavescente-vel violascente-hyalinis; pectoralibus basi superne macula nigricante; caudali postice leviter violaceo-fusca.

B. 6. D. 4—1/8 vel 4—1/9. P. 2/14. V. 1/5. A. 3/9 vel 3/10. C. 1/12/1
et lat. brev.

Habit. Batjan, in fluviis.

Longitudo 5 speciminum 100''' ad 114'''.

Aanm. Van de thans reeds in mijn bezit zijnde soorten van *Mugil* van den Indischen Archipel, van Bengalen en van Japan, ten getale van 24 (1), hebben slechts drie eene buitengewoon hooge bovenlip, t. w. *Mugil labiosus* CV., *Mugil macrocheilos* Blkr en de onderwerpelijkte. Deze laatste is het naaste verwant aan *Mugil labiosus* CV., doch verschilt er van door het slechts weinig uitgerand zijn van het onderoogkuilsbeen, door een straal meer in de rugvin, stomperen snuit, geringere konkaviteit der kinlijn, kortere borstvinnen enz.

Andere verwante soorten, zooals *Mugil labeo* CV., *Mugil crenilabis* Forsk., *Mugil fasciatus* CV., *Mugil cirrhostomus* Forst. verschillen van *Mugil heterocheilos* door meerdere kenmerken; zooals *Mugil labeo* CV., door veel verder van een staande rugvinnen, lagere doornachtige rugvin, enz.; *Mugil crenilabis* Forsk. door hooger ligchaam, veel kortere staartvin, niet uitgerand onderoogkuilsbeen, onder de tweede rugvin beginnende aarsvin, enz.; *Mugil fasciatus* CV. door nagenoeg dezelfde kenmerken en dwarsche ligchaamsbanden; *Mugil cirrhostomus* Forst. door getepelde onderlip, sterker getepelde bovenlip, korteren kop, minder talrijke schubben, enz.

(1) *Mugil adustus* Blkr (van Sumatra), *Mugil belanak* Blkr (van Java), *Mugil bontah* Russ. (van Java), *Mugil borneënsis* Blkr (van Java, Sumatra, Borneo, Bintang, Celebes, Amboina, Timor), *Mugil brachysoma* Blkr (van Java), *Mugil ceramensis* Blkr (van Ceran, Celebes, Java, Sumatra), *Mugil cylindricus* CV? (van Java, Sumatra, Halmahera), *Mugil coeruleomaculatus* Lac. (van Java, Sumatra, Bintang, Kokos-eilanden, Celebes, Amboina), *Mugil cunnesius* CV. (van Java, Sumatra, Banka, Madura), *Mugil Dussumieri* CV? (van Java), *Mugil heterocheilos* Blkr (van Batjan), *Mugil labiosus* CV. (van Timor), *Mugil macrocheilos* Blkr (van de Kokos-eilanden), *Mugil melanochir* K. v. II. (van Java, Sumatra, Banka, Borneo, Batjan), *Mugil oligolepis* Blkr (van Borneo), *Mugil parsia* Buch. (van Java, Banka, Timor), *Mugil Rossii* Blkr (van de Kokos-eilanden), *Mugil sundanensis* Blkr (van Java, Sumatra). Voorts nog van Bengalen, *Mugil Buchanani*, Blkr, *Mugil Cantoris* Blkr, *Mugil corsula* Buch. en *Mugil planiceps* CV., en van Japan *Mugil japonicus* T. Schl. en *Mugil haematocheilos* T. Schl.

GOBIOÏDEI.

Gobius grammepomus Blkr, Verh. B. Gen. XXII Blenn. Gob.
p. 34 (descriptio emendata).

Gob. corpore elongato antice cylindraceo postice compresso, altitudine $5\frac{1}{2}$ ad $7\frac{1}{2}$ in ejus longitudine; capite obtuso convexo 4 ad $4\frac{2}{3}$ in longitudine corporis; altitudine et latitudine capitis $1\frac{1}{2}$ ad $1\frac{3}{4}$ in ejus longitudine; oculis diametro 4 ad 5 in longitudine capitis, junioribus minus diametro $\frac{1}{2}$, aetate provecctis plus diametro $\frac{1}{2}$ approximatis, fere totis in dimidio capitis anteriore sitis; orbita tentaculo nullo; capite, regione supraoperculari excepta, alepidoto; rostro oblique convexo junioribus longitudine oculi diametrum aequante, aetate provecctis oculo longiore; rictu parum obliquo; maxilla superiore maxilla inferiore longiore, sub oculi margine anteriore vel vix ante oculum desinente; labiis, superiore praesertim, valde carnosis; dentibus utraque maxilla pluriseriatis parvis, serie externa seriebus internis paulo majoribus caninis vel caninoïdeis nullis; sulco oculo-operculari conspicuo; squamis frontem inter et pinnam dorsalem 1^m 16 ad 18, lateribus 50 ad 55 in serie longitudinali, squamis corporis parte posteriore iis parte anteriore non majoribus; appendice anali oblonga; pinnis dorsalibus basi non unitis, spinosa acutiuscula radiosa paulo altiore corpore humiliore spinis flexilibus 2^a et 3^a ceteris longioribus; dorsali radiosa antice quam postice altiore obtusa postice angulata radio 1° flexili; pectoralibus obtusis rotundatis non filosis 5 et paulo ad $5\frac{1}{2}$; ventrali $5\frac{2}{3}$ ad 7, caudali obtusa rotundata 5 ad $5\frac{1}{2}$ in longitudine corporis; anali dorsali radiosa humiliore, antice quam postice altiore obtusa postice angulata; colore corpore superne viridi, inferne margaritaceo; capite rostro, genis operculisque maculis parvis vittulisque irregularibus fusco-violaceis, vittulis 2 vel 1 vulgo majoribus suboculo-maxillaribus obliquis; dorso lateribusque maculis fuscis majoribus et minoribus viridi-fuscis variegatis, maculis majoribus 5 ad 7 mediis lateribus in seriem longitudinalem dispositis; squamis dorso lateribusque fere omnibus margine viridi-fuscis; pinnis dorsalibus violascente-roseis subpellucidis, maculis oblongis curvatis violaceo-nigris dorsali spinosa irregulariter seriatis, dorsali radiosa in series 6 vel 7 longitudinales dispositis; pectoralibus hyalinis radiis flavescentibus ad basin superne maculis parvis nigricante-violaceis macula basi ipsa maculis ceteris majore; ventralibus flavescentibus vel interdum violaceis; anali flavescente medio tota longitudine vulgo violascente; caudali violascente-rosea pellucida maculis curvatis violaceo nigris in series 9 p. m. transversas dispositis; regione gulari interdum violacea.

B. 5. D. 6—1/10 vel 1/11. P. 15 ad 17. V. 1/5. A. 1/10 vel 1/11. C. 11/12/7 vel 9/12/9 vel 12/11/10 lat. brev. incl.

Synon. *Gobius melanocephalus* Blkr, Verh. B. Gen. XXII Blenn. Gob. p. 33.

Gobius personatus Blkr. ibid. p. 34.

Kadangan, Bosoñ et Pusoñ Jav. merid.

Habit. Batjan, in fluviis.

Tjibiliong, Tjiringin, Patjitan, Purworedjo, Banjumas, Javac insulae, in fluviis.

Sawangan, Celebes septentrionalis, in fluviis.

Telokbetoug, Padang, Sumatrae insulae, in fluviis.

Longitudo 19 speciminum 70''' ad 134'''.

Amm. Ik beschreef deze soort in 1848 tijdens mijn verblijf in Oost Java, ver van mijn kabinet verwijderd, naar minder goed bewaarde voorwerpen. Sedert nam ik versche exemplaren waar te Tjiriengin in West-Java, naar welke ik de hier gegevene beschrijving der kleuren ontworpen heb.

Ik ontving ook meerdere goed bewaarde exemplaren van Sumatra en Celebes en nu onlangs ook van Batjan. Een nauwkeuriger onderzoek der voorwerpen, welke ik vroeger onder de in de sijnonijmie vermelde namen als eigene soorten beschreef, heeft mij doen zien, dat zij niet soortelijk van *Gobius grammepomus* verschillen.

Sicydium cynocephalus CV.

Sicyd. corpore elongato antice cylindraceo postice compresso, altitudine 6 ad $7\frac{1}{2}$ in ejus longitudine; cåpite convexo obtuso $5\frac{1}{2}$ ad $6\frac{1}{2}$ in longitudine corporis; latitudine capitis $1\frac{2}{3}$ ad $1\frac{1}{3}$, altitudine $1\frac{2}{3}$ ad $1\frac{1}{2}$ in ejus longitudine; oculis diametro 4 ad 5 et paulo in longitudine capitis, diametro $1\frac{1}{2}$ ad 2 distantibus; rostro valde obtuso convexo ante os prominente; rictu obliquo sub oculi parte anteriore desinente; dentibus labialibus setiformibus oculo nudo conspicuis; dentibus maxilla inferiore utroque latere 5 ad 12 curvatis anterioribus et posterioribus ceteris longioribus; dentibus maxilla superiore setaceis confertissimis; labio superiore crenato-papillato; squamis etenoideis, frontem inter et pinnam dorsalem 1^m 25 p. m., lateribus 70 ad 80 in serie longitudinali; squamis nuchalibus, thoracicis et ventralibus squamis lateribus mediis et posterioribus et caudalibus multo minoribus; apendice anali brevi obtusa; pinna dorsali 1^a acuta, corpore vulgo altiore, spinis flexibilibus 3^a ceteris longiore; dorsali radiosa analique corpore humilioribus postice acutangulis, antice quam postice altioribus, obtusis; pectoralibus latis obtusis rotundatis 5 ad 6, ventrali patellaeforni 9 ad 10, caudali obtusa rotundata $4\frac{2}{3}$ ad 5 in longitudine corporis; colore corpore superne profunde viridi inferne roseomargaritaceo vel aurantiaco; fasciis dorso transversis latis obliquis 6 vel 7 violaceo-fuscis vulgo parum conspicuis; squamis dorso lateribusque singulis basi macula profundiore; vitta suboculari subverticali fusco-violacea; pinnis dorsalibus et anali aurantiacis, dorsali radiosa speciminibus aliquot fuscescente-viridi maculata, anali tertia parte libera fusco-violacea; pectoralibus olivaceo-vioiacis aurantiaco marginatis; caudali basi olivascente postice violacea aurantiaco superne et inferne praesertim marginata.

B. 4. D. 6—1/11 vel 6—1/12. P. 21 ad 23. V. 1/5. A. 1/10 vel 1/11.

C. 16/14/16 lat. brev. incl.

Synon. *Sicydium cynocephalum* CV. Poiss. XII p. 134 tab 352.

Sicydium à tête de chien CV. Poiss. XII ibid.

Sicydium lagocephalum Blkr, Verh. Bat. Gen. XXII Blenn. Goboid. p. 39 (nec CV.).

Gobius Hasseltii Blkr, Nat. Ned. Ind. I p. 250 secund. fig. Hasselt.

Ikan Utjang Javan. Purworedj.

Habit. Batjan, fluviis.

Sawangan (Toncea), Celebes septentrionalis, in fluviis; Maros, Celebes meridionalis, in fluviis.

Garut, Purworedjo, Tjisekat, Javae insulae, in fluviis.

Sumatra occidentalis, in fluviis.

Longitudo 19 speciminum 70''' ad 143'''.

Aanm. Voorwerpen dezer soort, van Manado ontvangen, waar QUOIJ en GAIMARD haar ontdekten, hebben mij doen ontwaren dat de voorwerpen van Java, Sumatra en Batjan, welke ik vroeger ten onrechte beschouwde als te behooren tot *Sicijdi-um lagocephalus* CV., daaraan gelijk zijn. De afbeelding van *Sicydium cynocephalus* in de groote Histoire naturelle des Poissons laat, wat profiel en kleurteekening betreft, te wenschen over. De habitus der soort is beter uitgedrukt in de boven aangehaalde afbeelding van VAN HASSELT, welke echter ook meerdere gebreken heeft en mij vroeger toescheen tot *Gobius* te behooren, vermits er de haarvormige liptandjes niet in zijn teruggegeven.

Scripti Batavia Calendis Maji MDCCCLV.
